

přiját ke studiu na Akademii výtvarných umění v Praze u prof. Vlaho Bukovace a prof. Františka Thieleho. Během této doby se u něho začaly projevat známky pokročilé tuberkulózy a díky velké absenci byl roku 1908 z Akademie vyloučen. Vydává se tedy svojí osobitou cestou. V roce 1909 se stal členem SVU Mánes, posléze vstupuje do výtvarné skupiny Osmá, vystavuje se skupinou Tvrdošíjn. Opět se vrací k SVU Mánes, kde se stává vlivnou osobností a v roce 1936 byl jmenován jeho předsedou. V roce 1945 mu byl udělen titul Národní umělec. Na jeho výtvarný smysl působilo moderní francouzské umění (impresionismus, fauvismus i expresionismus), se kterým se blíže seznámil roku 1911 při návštěvě Paříže. Časté, nejen léčebné, cesty podnikal na jih do Dalmácie a Itálie, kde jej očarovala jasná barevnost přírody. Ta posléze prolíná jeho dílem. Ve Špálově tvorbě můžeme spatřit kromě francouzských vlivů také zájem o kubismus, který opouští v roce 1923. Později se věnoval výhradně jen krajinomalbě, zátiší a realistickému portrétu. Kolem roku 1923 dominují ve Špálových obrazech zelené tóny, po roce 1930 se prosazují harmonicky vyvážené akordy modré, červené a bílé, pro Špálu tak typické.

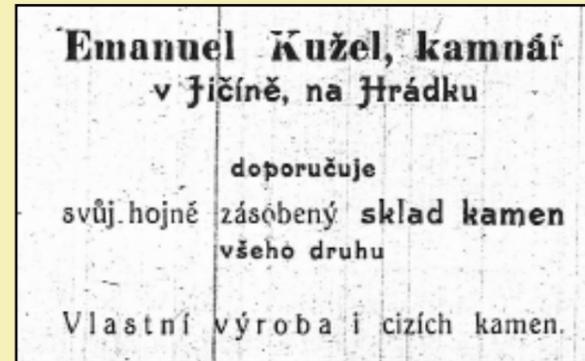
K oblíbené krajině svého dětství a mládí se rád vracel, bylo tomu tak i v roce 1909 po návratu z Dalmácie, mezi dvěma sobotekými výstavami svých obrazů (1907 a 1911). V depozitáři muzea je uložena svižně pojatá plenérová studie hradu Kost od západu (olej, lepenka, 49 x 64 cm), která hrad zachycuje z netradičního pohledu směrem přes rybníček se stavidlem a několika postavami v popředí a výraznou zelenou masou stromů. Studie mohla být prezentována na výstavě v roce 1911, která ale pro Špálu skončila hořkým zklamáním, protože se zde setkal se značným nepochopením jeho umění. Hořkost zklamání byla zahrnuta až v roce 1937, kdy byl do Sobotky pozván na otevření své výstavy. Pozdní období tvorby v jičínských sbírkách zastupují olejomalby Beskydy (1936), Kytice (1936) působivá svou pestrou barevností a dvě kresby tuší na papíře – Humprecht (1936) a Akt (1942).

I přes nepochopení vytvořil pro svou oblíbenou Sobotku návrh praporu sobotekých baráčníků, který byl posléze realizován. Město Sobotka na Špálovu počest odhalilo v roce 2002 pomník – bustu od autora akad. sochaře prof. Vladimíra Preclíka.

Mgr. Hana Macháčková

Stalo se v roce 1913

4. dubna kolem 11. hodiny dopolední se splašil kůň zdejší uzenářské firmy Marie Holanové a v divokém trysku běžel, maje při sobě rozporku, od nádraží hlavními ulicemi přes Velké staroměstské náměstí až k městským lázním, kde byl zadržen. Štěstí bylo, že nebyl nikdo splašeným zvířetem zraněn, protože v tu dobu byla v ulicích města značně vysoká frekvence a ze školy právě vycházely děti. * Zahajovací představení Sedláčkovy divadelní společnosti navštíví-

lo pouze 52 osob. * Oprava věže novoměstského kostela byla zadána staviteli Vorlovi. * V Jungmannově ulici se pod chodcem prolomil chodník. Dotyčný pán sklouzl do stoky vedoucí pod chodníkem a poranil se na noze. Chodník byl záhy uveden do pořádku. * Městská rada se usnesla zaslat kabinetní kanceláři Jeho Veličenstva projev pro zachování míru. * Hospodářská škola v Jičíně pořádala ve dnech 8.–10. června bezplatný rybářský kurs, jehož účelem bylo povznést chov ryb zvláště v rybnících. Součástí kursu byla i vycházka a prohlídka vzorného rybníkářství na panství hr. Šlika v Jičíněvsi. * Na polní cestě blíže Bílého mlýna pod Zebínem byla přepadena mlynářka z Prostředního mlýna K. L. Pachatel, maje v ruce nůž, žádal na přepadené peníze. Poté, co vybral z její brašny asi 4.–K, prchl směrem k Čerovu. * Velké oblíbené a pozornosti obyvatel Jičína se těšilo pravidelné promítání Sokolského biografu v Sokolovně. * Výtržnost způsobil o 9. hodině večerní ve svém bytě na Pražském předměstí Jos. H., řeznický pomocník, tím, že svoji manželku ztýral. Přítrž jeho řádění učinila policejní stráž, která rozvášněného manžela odvedla do městského vězení. * Šestinedělní kurs cizích řečí (franc., angl. a něm.) uspořádal v Jičíně ředitel Steinerovy školy řeči na Král. Vinohradech pan Steiner, který se právě vrátil z velkého přednáškového turné po Francii a Anglii, kde s velkým úspěchem přednášel o své znamenité a zcela jednoduché vyučovací metodě. Kursy probíhaly od 19. srpna každé úterý a pátek od 8 hod večer v malém sále Sokolovny. Poplatek za celý kurs činil 10.–K. * Pěší pluk čís. 73 oslavil u pomníku padlých památku svých hrdinů, kteří roku 1866 bojovali v bitvě u Lochova. * „Prší, ustavičně prší, a při tom jest více zimy nežli tepla. Je to věru pro ostudu chlubit se letos. že jest léto. Sotva slunéčko se usměje, již nastanou studené větry, přivalí se mraky jako hory a už – zase prší. Vegetace jest následkem toho silně opožděna. Ovoce, které jiná léta v tuto dobu objevuje se již na trzích, visí dosud na stromech, nemohouc dozrát. Na mizerné léto kde kdo naříká. Nejvíce ovšem úroda.“ Psalo se v jičínských novinách v polovině července.

Mgr. Jiřina Holá

Hurá, muzeum! Čtvrtletník Regionálního muzea a galerie v Jičíně

Vydává: Regionální muzeum a galerie v Jičíně, Valdštejnovo náměstí 1, 506 01 Jičín tel.: +420 493 532 204, e-mail: muzeumhry@muzeumhry.cz, www.muzeumhry.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Michal Babík, tel.: +420 731 240 556
Grafické zpracování: Patricie Vokalová, Tisk: Střední škola propagační tvorby a polygrafie Velké Poříčí
Je-li Vám náš časopis sympatický, můžete si objednat jeho zaslání poštou.
Toto číslo by nevzniklo nebyť podpory města Jičína. Uzávěrka tohoto čísla byla 15. června 2013.

HURÁ, MUZEUM!

ČTVRTLETNÍK REGIONÁLNÍHO MUZEA A GALERIE V JIČÍNĚ

ČÍSLO 1/2013

ROČNÍK 1.

ZDARMA

Úvodník

Milí čtenáři, dostává se vám do rukou první číslo muzejního čtvrtletníku, kterým bychom vás chtěli pravidelně informovat o tom, co se v muzeu dělo, děje a bude dít. Hurá, muzeum!, jak jsme náš čtvrtletník nazvali, pro vás připravují především zaměstnanci našeho muzea. Je vám díky podpoře města Jičína k dispozici zdarma. Skrze čtvrtletník bychom vás rádi informovali o našich aktivitách. Muzeum totiž nejsou jen expozice a výstavy, ale jedná se také o instituci provádějící výzkum v rozličném spektru oborů od archeologických až po přírodovědné. Na stránkách čtvrtletníku budete moci nahlédnout do témat, kterými se zaměstnanci muzea zabývají. Třeba se něco dozvíte, ale třeba vás některé téma zaujme natolik, že se vypravíte do naší studovny a budete se o něm chtít dozvědět víc. Anebo máte nějaké zajímavé informace anebo předměty, které byste muzeu chtěli poskytnout. Samozřejmě i za to budeme vděční. My muzejníci si muzeum neděláme pro sebe. Muzea odjakživa fungují jako nositelé informací o životě a prostředí našich předků a pro jeho činnost je nezbytný přímý kontakt s veřejností. Jsme rádi, že nám zachováte přízeň. Přeji Vám příjemné počtení.

PhDr. Michal Babík
ředitel muzea

Ondřej Sekora zoologem

V letošním roce uplyne 80 let od narození nejznámějšího hrdiny knížek Ondřeje Sekory – Ferdý Mravence. Snad proto proběhla na řadě míst České republiky výstava Sekorových ilustrací, grafik a karikatur.

I naše muzeum se rozhodlo připomenout návštěvníkům kouzlo Sekorových knížek, i když poněkud v jiném kontextu. Ondřej Sekora byl totiž nejen ilustrátorem, spisovatelem, sportovním redaktorem, či karikaturistou, ale i vynikajícím znalcem přírody a jejím nadšeným obdivovatelem a milovníkem. Již na gymnáziu se zabýval entomologií, vytvářel sbírky brouků a motýlů. V době své práce pro Lidové noviny psal seriál o pražské ZOO, kterou neúnavně propagoval. Sám byl nadšeným chovatelem: přinášel si z přírody drobné živočichy, které doma pozoroval, choval domácí i exotické ptactvo a akvarijní ryby.

Přestože jsou jeho zvířecí hrdinové určeni dětským čtenářům a mají tedy lidské vlastnosti, na rozdíl od mnoha jiných autorů se snažil zároveň o poučení a realistické ztvárnění živočichů. Podařilo se mu to bez sklouznutí k mentorování, které nenáviděl. I proto se mezi odborníky bez nadsázky tvrdí, že Ferda Mravenec je první entomologickou literaturou, na které vyrostli mnozí naši přední odborníci na bezobratlé živočichy.

Výstava, která právě probíhá ve výstavní chodbě našeho muzea, je zaměřena na tři z mnoha Sekorových knih: „Ferdý Mravenec“, „Čmeláka Aninku“ a „Uprchlíka na ptačím stromě“. Hrdiny všech knížek se kurátorka výstavy pokusila předvést návštěvníkovi nejen přes pero a pastelky Ondřeje Sekory, ale zároveň ve skutečnosti, ať už v živém stavu či v zoologických preparátech a na fotografiích. Na výstavě se kromě Ferdý Mravence, Čmeláka Aninky a ptačka Modrouška setkáte i s dalšími zástupci naší fauny, které na svých cestách Sekorovi hrdinové potkali: spleštili blátivou, brouka potápníka, sršeň obecnou, paní plošticí ruměnici pospolnou, kukačku obecnou, ledňáčka říčního a mnoho dalších, samozřejmě včetně Brouka Pytlíka. O všech se pak dozvíte i základní zoologické informace.

Vzhledem k našemu zaměření muzea je součástí výstavy i kvíz, tentokrát s názvem „Měl Sekora pravdu?“. V něm zkusíte hádat, zda-li přece jenom Ondřej Sekora občas nesklouzl ve vyprávění do své fantazie.

Výstava „Ondřej Sekora zoologem“ si klade několik cílů: Jednak seznámit veřejnost s významným českým ilustrátorem a oživit dnes mírně upadající zájem o českou klasickou dětskou literaturu. A především předvést návštěvníkům běžné, ale pro laika nezachytitelné zástupce české přírody. Zda-li se nám to povedlo, ukáží až ohlasy návštěvníků. Pokud se chcete podívat na knížky Ondřeje Sekory netradičním způsobem a zároveň se seznámit s běžnými druhy živočichů, máte čas až do 29. září. Do té doby bude výstava ve výstavní chodbě Regionálního muzea a galerie v Jičíně otevřena.

Mgr. Petra Zíková

CO JE TO:
PŘÍRŮSTKOVÁ KNIHA?

ZE SBÍRKY MUZEA:
ŽERTOVNÁ HRČKA

OSOBNOST:
VÁCLAV ŠPÁLA

STALO SE:
V ROCE 1913

Trpaslík a jeho svět

Pro letní sezónu jsme v galerii jičínského zámku připravili výstavu věnovanou jednomu z nejkontroverznějších fenoménů naší doby – trpaslíkovi. Proč právě trpaslík? A proč ne! Známe je všichni a každý k nim máme vlastní vztah. Někdo má trpaslíky rád, někdo jimi opovrhuje a jinému jsou lhotejní. Dobrotivá usměvavá vousatá tvář a červená čepička nám mimoděk vykouzlí na tváři úsměv a zlepší nám náladu. Vzpomeneme si na dětství, kdy jsme je milovali všichni. Dospíváním však mnozí z nás podlehlí mýtu o nehorázném kýči, jehož kořeny sahají až do 50. let 20. století a který také vytlačil trpaslíky až do jakéhosi exilu.

Původně totiž tito pidimužiči usazení v zahrádkách plnili funkci dobrého ducha ochraňujícího své okolí a také jejich vzhled byl jiný. Víra v dobré duchy je s člověkem spojena od nepaměti. Záznamy o trpaslících se objevují již u antických autorů a jako tenká červená linka se prolínají přes středověk a novověk mnoha kulturami, nejen tou naší. V baroku se trpaslíci stali doménou umělců, jako byl Matyáš Bernard Braun či Velázquez, zlatým věkem trpaslíků však byl romantismus. V dílech Goetha, Ibsena, bratří Grimmů, v hudbě Schuberta, Wagnera či Liszta vyplouvá na povrch víra v trpaslíky a další bytosti obklopující nás po celá staletí, uchovávaná v pohádkách, mýtech a legendách, které stály u zrodu moderní kultury jednotlivých národů. Od poloviny 19. století se také u nás staly nejčastějším místem výskytu zahrady měšťanských domů. Odtud se pak šířily i do jiných oblastí. Po slibném začátku prvního desetiletí 20. století nastal postupný úpadek spojený jednak s oběma válkami a hospodářskou krizí, ale především s estetikou 50. a 60. let.

Dnes se obliba trpaslíků vrací a jejich tak prořídle řady se začínají zaplňovat. V zahraničí na to přišli již dávno. V našich končinách se jim také konečně dostává náležitá rehabilitace obnovením zájmu z řad odborné i laické veřejnosti, ale také rozvojem zejména v západní Evropě rozšířeně vědy o trpaslících (verkologii). Václav Člíek ji trefně nazval Radostnou vědou o trpaslících. Kdyby nebyl Jára Cimrman ve své době zaměštnán tolika zásadními tématy, určitě by se výzkumu trpaslíků věnoval více do hloubky. Alespoň některé zásadní poznatky o nich vložil do úst Děda Vševeda v pohádce Dlouhý, Široký a Krátkozraký.

My v muzeu trpaslíky rádi máme, a proto jsme se rozhodli jim uspořádat výstavu, která je spíše takovou malou sondou do pestrého trpasličího světa. Inspirovaly nás výstavní projekty Muzea města Ústí nad Labem uspořádané v roce 2004, který byl vyhlášen Rokem trpaslíka. Pomocnou ruku nám s radostí nabídl Mgr. Václav Houfek, kurátor ústeckých trpasličích výstav a sběratel trpaslíků.

Ústí nad Labem nebylo v roce 2004 zvoleno náhodně. Oblast Krušných hor bývala odpradáva domovinou trpaslíků, ostatní oblasti našeho území osídlovali pouze sporadicky. Ústí nad Labem se stalo trpasličím centrem ve druhé polovině 19. století. Od roku 1881 ústecká Mareschova továrna započala s výrobou neuvěřitelně pestré kolekce zahradních trpaslíků. V brzké době se její zboží vydobylo renomé jak v Čechách, tak i v západní Evropě a zámoří. Dnes představují cennou, sběrateli vyhledávanou starožitnost. Bývali totiž kvalitním ručně malovaným sochařským dílem.

Exponáty na výstavě tedy pocházejí především ze soukromé sbírky Václava Houfka a sbírky ústeckého muzea, které jsme doplnili několika artefakty ze sbírek Středočeského muzea v Rostokách u Prahy a Oblastního muzea v Lito-měřicích. Pro doplnění jsme oslovili hlavně milovníky z řad veřejnosti, protože díky nelichotivé nálepce kýče trpaslík jako významný artefakt každodenní kultury prakticky není ve sbírkách veřejných muzeí zastoupen. Dominantou výstavy je velký trpaslík vytvořený jako zvětšená kopie výrobku ústecké firmy Ferdinanda Maresche, který je dnes v majetku města Ústí nad Labem a po ukončení Roku trpaslíka se stal atrakcí ústecké ZOO.

Na výstavě nechybí také tři zástupci barokních trpaslíků braunovského okruhu z Oblastního muzea v Chomutově, stejně tak i několik děl současného dvorního trpasličího sochaře Kurta Gebauera. Zejména jeden z jeho trpaslíků je úzce svázan s naším krajem, konkrétně s Hořicemi. Měl zde být vztyčen Obří trpaslík o výšce přesahující 10 metrů, ale prozatím vznikl pouze jako tři a půl metru vysoká Miniatura.

Věříme, že výstava potěší nejen milovníky trpaslíků, ale že vykouzlí úsměv a dobrou náladu všem, kteří do galerie jičínského zámku zavítají.

Mgr. Hana Macháčková

Spolupráce jičínského muzea s kronikáři

Od roku 2000 se naše muzeum snaží obnovit spolupráci a vzájemnou komunikaci s kronikáři z celého okresu. V těchto intencích pořádáme pravidelně dvakrát ročně setkání kronikářů (od roku 2012 první setkání v roce pořádá jičínský archiv a druhé naše muzeum). Jedná se spíše o přátelská setkání, která jsou přínosem pro obě strany. Muzejní schůzky si nekladou za cíl vykládat metodickou stránku, kterou poskytuje SOKA Jičín, nýbrž chtějí spíše inspirovat začínající kronikáře a navázat vztah mezi samotnými kronikáři a pracovníky muzea. Partnerská spolupráce mezi RMaG Jičín a kronikáři by měla spočívat ve vzájemné výměně informací a zkušeností, ve společném vytvoření programu naučných a společenských akcí a měla by nepochybně vést k oboustrannému zhodnocování jejich úsilí.

Na mnoha setkáních byla představena snaha muzea o podrobnou dokumentaci historických událostí na Jičínsku. S tím souvisel i jeden z momentů práce historiků muzea – setkávat se s pamětníky a zachycovat jejich prostřednictvím historii 20. století. Díky vstřícnosti jednotlivých kronikářů se tak představují nedávné dějiny v jiném světle. Muzeum se ovšem snaží ze spolupráce s kronikáři také výtěžit. Oslovilo je například, aby zachytili konkrétní jevy, které se vztahují přímo k jejich obci a které se postupně vytrácí z paměti obyvatel. Kronikáři byli požádáni o pomoc se soupisem pomístních jmen, která nejlépe vypovídají o historii oblasti a jejím významu, dále příběhů a pověstí vztahujících se k jednotlivým místům a osobnostem v obci.

Mezi kronikáři je velký zájem o zpracování historie jejich obce. Proto byli na pravidelných setkáních seznamováni s prameny, jejich zaměřením, jazykem a místem jejich uložení. Kronikáři jednotlivých obcí jsou mnohdy také tvůrci drobných studií či statí o historii jejich vlastní obce – na setkáních pořádaných muzeem jich několik prezentovalo svá díla s touto tematikou. Kronikáři spolupracují s muzeem také na přípravě Muzejních novin (vydáváných od roku 1992), které jsou zaměřeny vždy na jednu konkrétní obec okresu. Právě díky jejich práci v Muzejních novinách často nechybí místní „postavičky“, příběhy, pověsti, hry, počasí a vše, co ještě lépe charakterizuje život v konkrétní obci. Program setkání je vždy rozmanitý. Kromě zaměstnanců jičínského muzea přicházejí na setkání i hosté se zajímavými tématy. Kromě setkání pořádal v minulosti muzeum pro kronikáře i jednodenní výlet, zajistilo jim volnou vstupenku do muzea a vydalo adresář kronikářů. Díky tomu, že ředitel muzea Michal Babík je zároveň předsedou letopisecké komise v Jičíně, se na půdě muzea konají také schůzky tohoto poradního orgánu Rady města Jičína.

nakladatelství. Slovenské děti mu říkají Rumpel, francouzské Rorogne-Rorón, anglické Boris, švédské Adolf nebo Rudolf, maďarské Csirizár, italské Čundran, německé Rumcajs, švýcarské Rumpel.

Čtvrťková tvorba oslovuje již několik generací a je stále velmi vyhledávanou literaturou pro děti, ale i dospělé. Nejenom proto byla v Jičíně uspořádána konference s názvem Pohádkové vzkázání Václava Čtvrťky, která se konala ve dnech 20.–22. října 2011. Vedle příspěvků literárních vědců, jazykovědců, etnografů, historiků, historiků umění, překladatelů a dalších badatelů zazněly zde i vzpomínky spisovatelových spolupracovníků, zařazeny byly i příspěvky charakterizující Čtvrťkovu tvorbu pohledem lidí činných v oboru mediálních studií nebo nakladatelské praxe. Svou písemnou podobu získala konference ve sborníku Z Českého ráje a Podkrkonoší, jehož Supplementum 15 bylo věnováno právě přednášejícím a nese stejný název jako konference samotná.

Téměř 340 stránek sborníku velmi podrobně studuje dílo Václava Čtvrťky, jeho inspirace, jazyková specifika vyprávění, vydavatelství, oblibu v zahraničí a samozřejmě význam Jičína a prostředí, které utvářelo Čtvrťkovu tvorbu.

Studie o díle Václava Čtvrťky jsou od předních znalců jeho prací, jako je například Vladimíra Gebhartová, Olga Kubeczková. Představitel Loutkového divadla Jiskra v Praze 8 Petr Slunečko představil Čtvrťkovy pohádky na scéně loutkových divadel.

Vedle jičínských reálií, které ve sborníku převládají, především díky příspěvkům Evy Bílkové, Vladimíra Úlehly, Pavla Kracíka, Ivana Matějky a dalších, představil Petr Kovařík ve svém referátu pražský místopis života a díla Václava Čtvrťky. I zde autor našel inspiraci pro řadu knih, například Neuvěřitelná příhoda přáče Leška, Kosí strom, Zlaté pero, Zlatá lilie a Franta a já.

Další místo, které ovlivnilo tvorbu Václava Čtvrťky, byl samozřejmě zámek v Dobříši, Marie Švehlová popisuje tento „Dům spisovatelů“, který sloužil československým umělcům.

Celý sborník je komplexní studií tvorby Václava Čtvrťky. Autorovi Rumcajse se v roce 2011 věnovalo i jičínské muzeum, které se snažilo připomenout jeho rozmanitou a bohatou spisovatelskou práci na základě dokladů z Literárního Památníku národního písemnictví.

Mgr. Hana Fajstauerová

Ze sbírky muzea: Žertovná hříčka nebo důmyslný hlavolam?

Nepozorný návštěvník může v expozici jičínského muzea snadno přehlédnout menší, zeleně glazovaný džbánek jako jeden z mnoha exponátů. Zvědavému pozorovateli však neunikne fakt, že hrdlo džbánu je kolem dokola proděravělé otvory, které znemožňují běžné pití, protože bychom se obsahem polili. Tento renesanční džbánek kulovitého tvaru, vysoký pouhých 21 cm a s průměrem ve výduti 15 cm, je datovaný rytým nápisem „ANNO 1697“ a signovaný „MA“ kolem hrdla, s okrají písmen a číslic zdůrazněnými plastickou výzdobou. Původně byl glazován zeleně, ale postupem času získal spíše mramorovaný zelenobílý povrch. Je jedním z představitelů celé škály tzv. žertovných pijáckých džbánů a pohárů, pro které se užívaly také názvy kouzelný, šalebný či fešovní.

Výroba tohoto typu džbánů vyžadovala až nezvykle zručného řemeslníka, který znal způsob tvarování a precizního osazení dutých sacích částí, aby byla zajištěna správná funkce této hříčky. Na našem území se objevovaly zřejmě již na sklonku středověku, možná i dříve. Příkladem by mohl být jiný žertovný pohár z Jičína, datovaný do období 15. století s přesahem do počátku století 16., publikovaný již v roce 1868 J. E. Vocelem v knize Právě země české a uvedený na pravou míru PhDr. Jiřím Kalferstem (Zprávy muzea v Hradci Králové, 33, 2007, s. 277–281). Tento Vocelem popisovaný nálezkem představoval běžně používaný tvar džbánu vejčitého tvaru vyskytující se po celý pozdní středověk až do novověku, měl výšku asi 19 cm a v ústí šířku přibližně 12,5 cm, s oxidací pánem povrchem bez polevy a jednoduše zdobený šroubovicí. Okraj zdobilo 10 dutých sukovitých výčnělků.

Jičínský džbánek patří k těm jednodušším a spíše nenápadným. Nejpůsobivějšími žertovnými džbány jsou ale fajánsové z období 2. poloviny 19. století, jejichž hrdlo i celou výdut' zdobí bohatě malované prolamované mřížky a okraj hrdla lemují řada dutých kuliček či sukovitých větviček, které bývají i na uchu, jindy jsou to třeba hlavy psů či jiných zvířat. Proto je u těchto džbánů preferována spíše estetická než funkční stránka. Není to však přežitek minulých dob. Dodnes se s nimi můžeme setkat např. v nabídce zboží severočeských porcelánků.

Jak tedy můžeme nad žertovným džbánkem vyzrát? V našem případě je to celkem jednoduché. Džbánek ve sbírkách jičínského muzea má totiž v dutém válcovitém okraji pouze dva protilehlé otvory propojené s dutým uchem. Zakrytím jednoho otvoru se tedy dá skrze druhý otvor nasát tekutina dutým uchem podobně jako brčkem. U džbánů s více otvory to však může být i zapeklitý hlavolam.

Mgr. Hana Macháčková

Osobnost: Václav Špála, malíř evropského formátu

Galerijní sbírky jičínského muzea uchovávají významná díla řady špičkových umělců. Mezi ně bezesporu patří Václav Špála (24. 8. 1885–12. 5. 1946), jedinečný představitel českého moderního umění s osobitým smyslem pro barvu. Jičínská galerie uspořádala dvě výstavy věnované Špálovi. První proběhla již v roce 1976 po velké rekonstrukci galerie a druhá výstava se konala v roce 1985. Ta volně navazovala na malířskou tvorbu, v níž se autor představil v celé své šíři umělecké tvorby od malby, kreseb, grafik, ilustrací, plakátů, až po užitkové sklo a hračky.

Malíř, grafik a ilustrátor Václav Špála se narodil 24. srpna 1885 ve Žlunicích na Jičínsku a pocházel z 10 sourozenců. Otec Jan Špála byl cihlářským mistrem na panství hraběnky Čerminové a matka Barbora pocházela ze starého selského rodu ze Sloveče u Městce Králové. V roce 1904 se rodina přestěhovala do městečka v Českém ráji – do Sobotky, jejíž půvabná krajina navždy ovlivnila Špálovu tvorbu. Zejména v době studií na akademii nacházel inspiraci pro krajinářské studie v blízkém okolí (Kost, Humprecht, Plakánek ad.). Později na tento kraj Špála rád vzpomínal „... byly to chvíle putování krajem, vždyť to bylo u Sobotky, v našem Českém ráji...“.

Raná studia Špála absolvoval na Odborné škole uměleckého zámečnictví v Hradci Králové v letech 1899–1902. Po odchodu do Prahy začal navštěvovat soukromý malířský ateliér krajinářství Ferdinanda Engelmüllera a následně se neúspěšně pokoušel o přijetí na Uměleckoprůmyslovou školu. V roce 1903 byl

Co je to přírůstková kniha?

Přírůstková kniha v muzeu je jeden z nejdůležitějších dokumentů pro evidenci muzejních sbírek. Historie té jičínské začíná v 60. letech minulého století – z této doby pocházejí také nejstarší zápisy v ní. Přírůstková kniha je dokument velkých rozměrů, vážíci i několik kilogramů. Na prvním listu je záznam o tom, kdo je pověřen spravováním knihy, kolik kniha obsahuje listů a podpis ředitele organizace. Zápisy se nesmí přepisovat, jednotlivé údaje lze pouze upřesňovat či s novými nálezyvými okolnostmi doplňovat. V jedné přírůstkové knize jsou zápisy za několik let. RMAg má tři přírůstkové knihy na sebe navazující.

Číslo předlohy	Datum	Stručná označení předlohy	Původní knih	Název předlohy	Podrobné údaje (předmět, materiál, datum zápisu, aliance atd.)
38/91	19.9.91	přírůstková kniha	5	dar	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
39/91	19.9.91	přírůstková kniha	5	dar	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
40/91	19.9.91	přírůstková kniha	8	dar	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
41/91	19.9.91	přírůstková kniha	4	dar	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
42/91	19.9.91	přírůstková kniha	7	+	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
43/91	19.9.91	přírůstková kniha	5	-	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
44/91	19.9.91	přírůstková kniha	3	-	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
45/91	19.9.91	přírůstková kniha	7	-	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
46/91	19.9.91	přírůstková kniha	8	-	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
47/91	19.9.91	přírůstková kniha	4	-	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92
48/91	19.9.91	přírůstková kniha	1	-	Lístek na posvátný st. 28.11.92-19.12.92

A co se do knihy vlastně zapisuje? Do přírůstkové knihy je nutné zapsat všechny předměty, které se stanou součástí muzejní sbírky vedené podle zákona. V jednoduchosti – přinesete-li do muzea například soubor starých pohlednic Jičína a darujete je muzeu, je s vámi sepsána darovací smlouva a hned potom se pořídí záznam do přírůstkové knihy. Předměty se stanou oficiálně součástí sbírky a putují pak k jednotlivým odborníkům, kteří k předmětům doplní celou řadu dalších informací (například podrobný popis, dataci, lokaci, rozměry či hmotnost) a zajistí jejich správné uložení. Odborní pracovníci zároveň předmětu přidělí další číslo, kterému říkáme číslo inventární. Každý nově zapsaný předmět do přírůstkové knihy se musí nahlásit do Centrální evidence sbírek na Ministerstvo kultury. Takto nahlášený předmět již nelze z evidence vyjmout. V prvním sloupci je napsáno přírůstkové číslo. Je to číslo pořadové lomené příslušným rokem zápisu. Stejně číslo musí být napsáno i na evidovaném předmětu. Číslo je velmi důležité pro identifikaci předmětu. Označení na samotném předmětu musí být nesmazatelné a nepřenositelné. Muzeum získává do svých sbírek předměty několika způsoby. Může je kupovat, ale i získávat sběrem v rámci své činnosti (případ archeologických nálezů či přírodnin). Může je získat ale také v rámci pozůstalostního řízení. Nejčastějším způsobem získávání předmětů v jičínském muzeu jsou ale dary. Je velmi potěšující, když například stará paní donese milovaný předmět po své mamince se slovy, že vnuk by to určitě vyhodil a nás to třeba ještě potěší. Jsme rádi, že takových lidí, kteří najdou cestu až k nám, je stále dost!

Kateřina Sedláčková

Muzeum dětem

Jičínské muzeum se věnuje všem generacím, což nejlépe zrcadlí stálá vlastivědná expozice známá jako Muzeum hry. Pojdme si zopakovat, co se svými dětmi od ní můžete čekat:

Pokud dospělým, jejichž ratolest je ještě nemluvně, nevdá, že musí kočárek vynést po schodech do 1. patra, pohyb s kočárkem po samotné expozici je již velmi snadný. Prostory pro návštěvníky jsou vybaveny i přebalovacím pultem a klidovou zónou.

Batolata, ale i starší děti, ocení především muzejní hernu s dřevěnými domky, z kterých lze postavit jičínské náměstí, ale i jakékoli jiné město podle vlastní fantazie. V každé místnosti vlastivědné expozice se také nachází speciální

znakem ∞ označený předmět, kde si lze vyzkoušet typickou činnost jednotlivých historických období.

Pro předškolní děti je připraven Průvodce pro nejmenší – ilustrovaný průvodce se samolepkami, který bere do hry nejen svého uživatele, ale i malé dřevěné panáčky různě rozmístěné v prostoru celé vlastivědné expozice. Cestou vlastivědnou expozicí lze také najít v každém sále minci z daného historického období a frotáž si přenést její obraz do papírového muzejního průvodce. Navíc k výše řečenému nabízí muzeum pro starší děti pátrací hru Tajemství Valdštejnova paláce, kde mohou s Valdštejnovou maršálskou hůlkou objevovat zvuky, vůně a další překvapení skrytá v muzeu. Když navíc vypátrají číslice jednoho důležitého letopočtu, mohou si otevřít i tajnou komnatu! Na požádání u průvodkyně je možné vstoupit i do sálu s loutkovým divadlem a zkusit si zahrát představení buď podle své fantazie, nebo podle připravených scénářů.

Stojí za to se také podívat do Obrazárny barokních mistrů, na plátno Zvěstování Panně Marii od Karla Škréty. Pro ty, kdo chtějí nechat odpočinout oči a chtějí si vyzkoušet, co všechno se dá poznat jen podle hmatu, vyzýváme: Sáhnete si do skříně! Hmatový koutek slouží všem generacím, dobře vidícím i nevidomým.

Samozřejmě, že uvedené aktivity nejsou k jednotlivým věkovým kategoriím určeny striktně a všichni mohou využít vše dle svého zájmu a možností.

MgA. Alena Anna Kyselo

Sborník Pohádkové vzkázání Václava Čtvrťka

V roce 2011 jsme si připomněli 100. výročí narození a zároveň 35. výročí úmrtí spisovatele Václava Čtvrťka. Osoba jednoho z nejvýznamnějších spisovatelů pro děti je spjata s Jičínem svým dětstvím stráveným u dědečka Václava Fejfara, ale i knihami, které se naplno inspirovaly jičínskými realitami a atmosférou. Václav Cafourek se narodil před sto lety v Praze a během první světové války pobýval v Jičíně. Teprve až od 20. června 1959 používal jméno Václav Čtvrtek. V Jičíně prožil Čtvrtek čtyři roky v době 1. světové války, většinu svého života strávil v Praze, kousek od Letenského náměstí, později na sídlišti v Červeného vrchu.

Václav Čtvrtek je vyhledávaným autorem pohádkových knížek, chlapečkových a divčích příběhů, pohádek a povídek roztroušených po časopisech, rozhlasových pořadů, hajajovských pohádek na dobrou noc (vtiskl tomuto programu osobitý ráz), divadelních scén a loutkových her, textů k dětské opeře, textů dětských písniček, dětských knih, rozhlasových her, televizních večerníkových seriálů atd.

Nejznámější pohádkovou postavou z pera Václava Čtvrťka je bezesporu Rumcajs. Poprvé se loupežník, jakýsi předobraz Rumcajse, u Václava Čtvrťka objevil v jedné z příhod Veselých pohádek, které vyšly v roce 1947, a poté v jedné rozhlasové hře, pravděpodobně z téhož roku. Tam vystupoval loupežník s charakteristickými rumcajsovskými rysy a měl dokonce hospodyňku Manku. Jméno měl jiné, ale bydlel na Jičínsku. Potřetí se Rumcajs objevil až po letech, kdy Václav Čtvrtek napsal pro dětský časopis Mateřídouška pohádku Jak loupežník Rumcajs ukradl knížepánovi ponožky s erbem. Ale tentokrát se děj příběhu neodehrával na Jičínsku. Až teprve v televizním seriálu se objevil Rumcajs kompletní, i se jménem, Mankou a na Jičínsku. Před vánocemi 1966 dostal scénář seriálu ilustrátor Radek Pilař a ten dal v prvních měsících roku 1967 Rumcajsovi výtvarnou podobu. Od 5. listopadu 1967 se objevuje Rumcajs na televizní obrazovce s osobitým komentářem Karla Högera. Seriál převzalo 30 televizních stanic. V černobílém a barevném televizní podobě jej děti mohly shlédnout například v Albánii, Bulharsku, Dánsku, Finsku, Francii, Itálii, Irsku, Japonsku, Maďarsku, Maroku, Mongolsku, Norsku, NSR, Polsku, Portugalsku, Rakousku, Rumunsku, Sovětském Svazu, Spojených arabských emirátech – Bahrajn, Švédsku, Švýcarsku, USA atd. Knížku vydalo 11 zahraničních

Okres Jičín čítá přibližně 120 obcí. Jsme rádi, že na zmíněná setkání kronikářů dorazí vždy téměř polovina kronikářů z celého okresu. Ceníme si však nejvíc samotných kronikářů – pro jejich energii a vytrvalost, pro jejich zápal, pro jejich erudici a v neposlední řadě také proto, že svou práci často vykonávají i díky špatnému (či mnohdy žádnému) finančnímu ohodnocení.

Jana Kořínková,
Mgr. Hana Fajstauerová

Připravujeme výstavu o jičínských hostincích

Hostince jako místa určená k přenocování poskytující příchodím i jídlo a pití jsou známé již ve starověku. V českých zemích je existence krčem věrohodně doložena v 9. století, kdy se středověký text zmiňuje o zájezdních hostincích na obchodní cestě ze saské Žitavy do Čech.

Hospody a hostince byly odedávna místy, která svým návštěvníkům přinášela nejen občerstvení, případně krátkodobé přístřeší, ale která byla zároveň

nezbytnou součástí – často i centrem – společenského života určitého místa. V sálech hostinců se konaly taneční zábavy a plesy, veřejná shromáždění a schůze, hrálo se tu divadlo, nezářka sloužily tyto prostory také jako tělocvičny. Vznikaly zde politické strany, rokovalo se tu o rodinných či sousedských problémech, uzavíraly se dohody osobní i obchodní, dokonce i takové, které ovlivňovaly dění v celém městě či v širším regionu. A stejně jako v minulosti i dnes nabízejí hospůdky a restaurace možnost se pobavit, pohovořit s přáteli a probrat zajímavé události, dohodnout se na rozličných věcech a také se pravidelně scházet za účelem spolkové, nebo zájmové činnosti.

„Do naší hospůdky vedou jen tři schůdky, . . .“ zpívá se v ústřední písni oblíbeného televizního seriálu Hospoda. Schody, které vedly a dosud vedou do všech jičínských hospod, hospůdek, hotelů, restaurací, lokálů, pivnic, apod., by asi spočítal málokdo. Jak se shodují historické prameny i vzpomínky pamětníků, existovalo těchto zařízení v našem městě téměř nepřeberné množství. Hospůdky (mnohdy jen o 1 místnosti a sklepě) často vznikaly a zanikaly, stěhovaly se z místa na místo, vystřídal se v nich řada majitelů a nájemců i stálých a významných hostů. Většinu příběhů, které se v jejich zdech odehrály, odvál čas, malé zlomky se však tradují do současnosti. Například dne 4. ledna roku 1833 zemřela v Jičíně následkem rozdrčení srdce dvacetiletá Josefka Čílá. Zastřelil ji polní myslivec Václav Bechyně, jemuž je připisováno autorství známé písně „Horo, horo, vysoká jsi . . .“, kterou prý v jičínském a později hradeckém žaláři zpíval. Celá tato skoro detektivní historie je spojena s novoměstskou hospodou Na Poušti, kde se oba mladí lidé seznámili a kde později došlo i k roztržce s tragickým koncem.

Připomenutí dávno zaniklých i dosud existujících hostinců, hospůdek a hotelů v našem městě na historických fotografiích i slovem a úsměvně, senzační, smutné i docela obyčejné příběhy, které se v nich udály, jsou tématem připravované výstavy v chodbě muzea o jičínských hostincích a hospodách. Věříme, že její prohlídka přinese návštěvníkům pohodové a příjemné strávené chvíle a stane se dalším dílkem mozaiky přibližujícím historii našeho města. Výstava

se bude konat v prostorách výstavní chodby jičínského muzea od 4. října do 24. listopadu, více podrobností bude uvedeno na našich webových stránkách.

Mgr. Jiřina Holá

Jičínská muzejní noc s trpaslíky a Ferdou Mravencem

7. června 2013 se Regionální muzeum a galerie v Jičíně zapojila do festivalu Muzejních nocí. Letošní muzejní noc se nesla především v duchu témat dvou letních výstav – trpaslíků a Ferdy Mravence. Mgr. Petra Zíková nejdříve zahájila výstavu věnovanou Ondřeji Sekorovi. Vernisáž byla doprovázena hudebním seskupením „Ze šuplíku“. V prostorách galerie pak probíhala trpasličí diskotéka, kterou uspořádal Mgr. Václav Houfek, jeden ze spoluvůdců „trpasličí“ výstavy. Jednalo se o výběr filmových či hudebních úryvků doprovázených komentářem Mgr. Houfka. Dětská návštěvníci, ale vlastně kdokoliv, kdo měl chuť, si mohl na výstavě vyrobit také svého vlastního trpaslíka z připravené hlíny. Výstava o Ondřeji Sekorovi pak sama nabídla návštěvníkům mnoho dalších aktivit. Tradičním závěrem jičínské muzejní noci byla večerní komentovaná prohlídka stálých expozic muzea v režii Mgr. Hany Fajstauerové. Pravděpodobně vzhledem k tomu, že na Jičínsku se konalo v tento den více kulturních akcí, byla návštěvnost letošní muzejní noci o něco slabší (cca 70 návštěvníků). Vstupné na tuto akci bylo dobrovolné a jeho výtěžek byl zaslán na účet pražské zoologické zahrady, která byla postižena nedávnými povodněmi. Mimo jiné také proto, že Ondřej Sekora byl jejím velkým příznivcem.

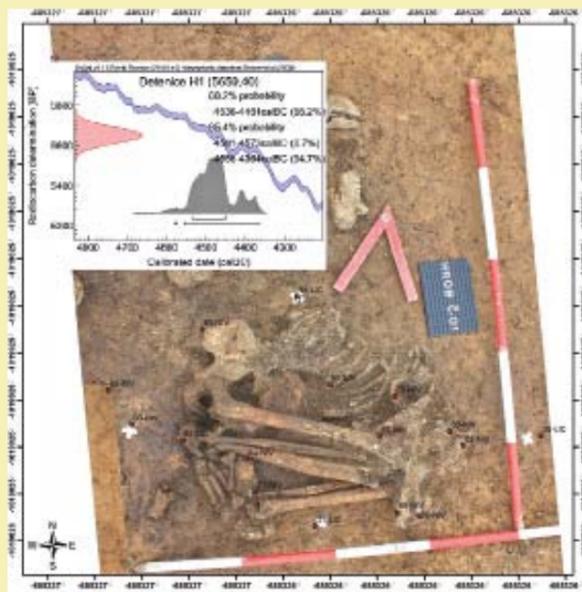

Příběh pravěkého muže pohřbeného v Dětenicích

Kolem poloviny 5. tisíciletí před narozením Krista byl v místě pozdějších Dětenic uložen do hrobu muž. Jeho hrob byl znovu otevřen po více než 6500 letech v létě roku 2012 v souvislosti se stavbou bioplynové stanice, která byla budována v blízkosti zámku. Od toho okamžiku se začal odvíjet dávno zapomenutý příběh.

Muž zemřel ve věku 40–50 let a jeho blízcí ho pohřbili v areálu sídliště, kde prožil posledních několik let svého života. Byl uložen do malé ovalné jámy v silně skrčené poloze; ležel na levém boku tak, že pravé koleno bylo nad pravým loktem a levé koleno nad levým loktem. Dlaň levé ruky byla na pravém rameni a pravá pod hlavou. Ačkoliv muž byl vysoký 164 centimetrů, vypadaly jeho ostatky díky skrčené poloze velmi nepatrně. Do hrobu mu jeho blízcí dali na poslední cestu keramickou nádobu a kus prasete; u levé ruky měl také pazourkový úštěp.

O hrobu našeho muže lze říci mnohé, podíváme se ale na počátek jeho života. Na základě rozboru poměru izotopů stroncia v první stoličce a dlouhé kosti zemřelého bylo stanoveno, že se nenarodil v místě, kde zemřel. Rodné místo lze hledat na Turnovsku nebo podhůří Lužických hor. Tyto dvě oblasti mají podobné horninové podloží (křídové usazeniny a třetihorní vulkanity) a tyto podmínky se skrze stravu odrazilily také v poměru izotopů stroncia ve stoličce našeho muže. První stoličky lidí se zakládají již před narozením a jsou tedy nositelem informací o raném vývoji každého člověka a zvířete. Pokud porovnáme poměr izotopů stroncia z prasečí kosti a dlouhé kosti zemřelého, zjistíme, že se jedná o téměř stejné hodnoty. Vezmeme-li v úvahu, že dlouhé kosti člověka i prasete se remodelují každých 7–10 let a přejímají izotopy shodné s místem zdroje potravy, můžeme stanovit, že nejméně posledních 10 let žil náš muž v oblasti pozdějších Dětenic.

Podíváme se teď ve stručnosti, co nám napoví izotopy uhlíku. Kromě známého radioaktivního izotopu ¹⁴C, který je díky svému poločas rozpadu (5730 let) využíván pro datování nálezů, jsou vyvíjenými nositelem informací také poměry izotopů ¹³C/¹²C. Tyto izotopy se v různém poměru zabudovávají během fotosyntézy do složitých cukrů rostlin a prostřednictvím potravy se dostávají do tkání člověka. Podle jejich poměru lze zjistit, čím se daný jedinec živil. S trochou zjednodušení lze konstatovat, že náš muž měl velmi bohatou stravu na živočišné proteiny (maso) a pouze v malé míře měl ve stravě přítomné rostliny. Poměr izotopů uhlíku dále prozradil, že muž žil v suché stepní krajině. Poslední tvrzení dokládá nálezy osiny Kavylu (Stipa) z výplně stejně starého objektu jako je hrob našeho muže. Kavyl je stepní tráva, kterou najdeme jen v nejteplejších a nejsušších územích bez lesů. Muž měl možnost konzumovat také obilnou stravu, což dokládají nálezy pšenice dvouzrnky, prosa a ječmene. Detailnější pohled na jeho jídelníček je nám bohužel nedostupný. Specializované laboratoře se totiž nepodařilo získat dostatečné množství kolagenu ze zubu pro izotopovou analýzu dusíku. Nezbyvá nám, než se těšit na výsledky speciální analýzy laserové ablace, která nám potvrdí již zjištěné a snad přinese další zajímavé výsledky. Pokusíme se tak přinést další hlubší pohled do životů našich pravěkých předků.

Analýzy izotopů byly provedeny: Centrum pro aplikovanou izotopová studia – Georgské Univerzity (USA), Geochemická laboratoř Univerzity v Bergenu (Norsko), Radiokarbonová laboratoř v Poznani (Polsko); Předběžnou interpretaci analýz provedla RNDr. Miriam Nývltová Fišáková, Ph.D. z Archeologického ústavu AV ČR, v.v.i. v Brně.

Mgr. Radek Novák

Pravěké domy z Kopidlna

Na konci dubna a v květnu tohoto roku probíhal v Kopidlně záchranný archeologický výzkum. V místě budoucí komunikace pro nově budované rodinné domy, přibližně na konci ulic U Nádraží a Tyrsova, byly zjištěny pozůstatky domů z doby halštatské (cca 800–400 let př. Kr.) a římské (cca 0–400 let po Kr.). S trochou nadsázky lze říci, že místo, kde nyní vzniká nová zástavba Kopidlna, si vybrali pro své rezidenční účely již naši pravěcí předci. Kromě jmenovaných období byly na této lokalitě zjištěny pozůstatky sídlení z mladší doby kamenné – kultura s lineární keramikou (cca 5500–5000 př. Kr.), mladší doby bronzové – lužická kultura (1250–1025 př. Kr.), doby laténské (400–25 př. Kr.) a patrně také dalších kultur a období, ale to bude zřejmě až po detailním zpracování nálezů.

Mezi nejlépe zachovalé nálezy patří pozůstatky dvou domů. Větší dům z doby halštatské byl zjevně roubený – zachovaly se po něm základové žlaby pro spodní věnec roubení. Byl široký 8 metrů a dlouhý nejméně 12, ale spíše alespoň dvojnásobek. Skutečnou délku nebylo možno zjistit, protože zasahoval mimo zkoumanou plochu budoucí silnice. Dům byl orientován vůči světovým stranám přibližně JJZ – SSV. Jižní konec stavby byl opatřen malým, patrně hospodářským přístavkem, do něhož se vcházelo zvenčí. V podélné ose stavby byly zapuštěny sloupy v rozestupu cca 3,8 m, které nesly hříbenovou vaznici krovu. Vstup do domu a topeniště nebylo bohužel zjištěno. Dřevěná konstrukce domu byla opatřena hliněnou omítkou, a to patrně zevnitř i zvenčí.

Druhý dům z doby římské byl mnohem menší. Opět nemohl být odryt celý, ale můžeme celkem spolehlivě říci, že jeho stěny v půdorysu měřily cca 3x4 m. Podlaha domu byla částečně zahloubena pod povrch terénu, jedná se tedy o tzv. polozemnici. Konstrukci krovu neslo 6 sloupů. Otopné zařízení ani vstup nebyl odkryt. Máme ale k dispozici poměrně velké množství pozůstatků vybavení domu, včetně nádobí, kuchyňského odpadu a nádherně zdobeného keramického přeslenu.

Přestože terénní část výzkumu byla dokončena, musíme trpělivě čekat na laboratorní ošetření nálezů, jejich vyhodnocení a především na vyhotovení speciálních analýz. Teprve poté budeme moci podrobněji poznat každodenní životní podmínky našich pravěkých předků.

Mgr. Radek Novák

Konzervování železných předmětů - tanátování

Koroze železa je určitě nepříjemná věc a na muzejních předmětech zejména. V podstatě je to oxidace železa za vzniku rzi, tedy tzv. hydratovaných oxidů železa. Rez je zpravidla obohacena dalšími sloučeninami železa (křemičitany, fosforečnany, aj.) a sloučeninami jiných kovů (hořčík, křemík, hliník, vápník, aj.). Může také obsahovat částičky hlíny a organické zbytky, které při svém vzniku obaluje a obrůstá. Železné předměty mají různou velikost, tvar i stupeň poškození korozi, proto je nutné zvážit vhodný konzervační postup. Nejprve se předmět odmastí, mechanicky očistí a dále se podrobuje odrezování nebo odsolování.

Pro povrchovou úpravu a ochranu odrezaných železných předmětů nejen v muzejních sbírkách (např. archeologické nálezy) se dodnes používá metoda tanátování. Používá se 20% roztok čistého taninu v destilované vodě s přidáním etanolu, případně také kyseliny fosforečné.

O taninu už slyšel snad každý z nás. Pokud si to však neuvědomujeme, tak vězte, že s ním přicházíme velmi často do kontaktu. Tanin je totiž známý jako rostlinná tříslovina zejména milovníkům červených vín svou trpkou, svíravou či hořkou chutí. Právem se říká, že tanin je prvek nutný pro správné stárnutí (archivaci) vína. Vyskytuje se ale např. i v čaji, ovoci (brusinka, borůvka, churma kaki, granátové jablko ad.), kůře a listech stromů.

Princip tanátování v konzervaci železných předmětů je založen na účinku vodných roztoků taninu, který má redukční účinky (zabraňuje oxidaci) a jehož podstatnou složkou je kyselina gallová. Tanátovací roztok se nanáší vtíráním do zahřátého očištěného železného povrchu kartáčkem nebo tuhým štětcem. Tento proces se opakuje asi po 24 hodinách a opakuje se do doby, než se vytvoří jednotlivý tmavohnědý až modročerný povrch ve vodě nerozpustný. Působením vzdušného kyslíku vzniká totiž poměrně silná vrstva tanátu železa s dobrou odolností proti korozi. Roztoky taninu ve spojení s kyselinou fosforečnou, která zčásti rozpouští korozní vrstvy železa a vytváří nerozpustné sloučeniny, napomáhají vytvořit na povrchu železa povlaky s velmi dobrými ochrannými účinky, mnohem výraznějšími než je tomu u samotného taninu nebo jen kyseliny fosforečné.

Rozpouštěcí účinky taninu se dají výhodně uplatnit také v odrezovacích roztocích. Při odrezování v taninové lázni jsou vznikající tanáty železa postupně z povrchu odplavovány, lze tedy po určité době odstranit veškerou rez. Na závěr se povrch předmětu opatří lakem, voskem nebo pro krátkodobou ochranu olejem.

Úprava povrchu předmětů tímto způsobem není příliš náročná a volba pracovního postupu závisí na charakteru a stupni koroze ošetřovaného předmětu. Výhodou tanátování je, že při porušení ochranné vrstvy lze provést lokální opravu. Nevýhodou však zůstává černá barva povrchu, která zejména u nečerněných předmětů působí nepatřičně.

Mgr. Hana Macháčková

Miroslav Novohradský

Než zazvoní na dějepis

Muzejní pedagogika se při tvorbě programů pro návštěvníky zabývá především otázkami: KDE? JAK? S KÝM? V Jičínském muzeu jsme otevřeli i otázku: KDY? respektive od kdy se začít věnovat podpoře dětí v pozitivním vztahu k minulosti.

Od roku 2007 realizujeme program pro mateřské školy Procházky do minulosti. Program je celoroční, zahrnuje 8 lekcí, které se uskutečňují vždy jednou za měsíc ve školním roce a během kterých děti postupně a chronologicky navštíví všech 8 sálů vlastivědné expozice. Témata jednotlivých lekcí vždy čerpají z toho historického období, které zahrnuje aktuálně navštívený sál. Je třeba počítat s tím, že předškolní děti ještě nejsou čtenáři a tak nelze pracovat s tištěným textem. Proto využíváme kromě přiměřeného výkladu také prostředky dramatické výchovy, hry, písničky, muzejní loutkové divadlo, dřevěnou stavebnici (model jičínského náměstí). Významné je, že programu se při jeho tvorbě a vedení zúčastňuje historička muzea – je pro nás velice důležité, aby předávaná informace o historii byla i pro tak malé děti nejen zajímavá, ale stejně tak zůstala nezkrácená, byla přesná a doložitelná.

Kromě hlavních motivů regionálních dějin chceme dětem představit i muzejní instituci jako takovou: seznámit s celkovým uspořádáním muzea, zorientovat se v prostoru expozice, ale i nahlédnout do technického zázemí (návštěva de-
pozitáře) a osvojit si standardní chování návštěvníka v muzeu. Je pro nás důležité přiměřeně a přitom přesně pracovat i s klíčovým pojmem oboru: muzejní sbírka. (V každé lekci děti získají určitý předmět, který reprezentuje téma dané lekce a který si v mateřské škole ukládají, tzn. budují si „vlastní muzejní sbírku“, jejíž společná „revize“ je tématem lekce závěrečné).

Po několikerém opakování programu Procházky do minulosti vznikla potřeba systematicky navázat programem, který by výše uvedené motivy upevňoval a dále rozvíjel. Sestavili jsme program pro 2. třídu základní školy Muzejní prvouka, který vznikl ve spolupráci s učitelkami tohoto ročníku, tj. prakticky na míru škole. Tento program rovněž pracuje s motivem opakovaných návštěv, lekce jsou tentokrát 3 a doporučujeme realizovat je rovnoměrně během 3 týdnů. Přáním učitelek, které se stalo naším cílem, bylo opět představit muzeum jako celek – jak tematicky, tak z pohledu provozu instituce. I zde jsme přiměřeně, ale přesně pracovali s odbornými muzejními pojmy, tentokrát v širším kontextu.

Pro představu uvedu stručně obsah zmíněných tří lekcí:

- Stručně, ale kompletní seznámení s muzejní expozicí (v každém sále děti hledají pouze 3 označené předměty, o kterých se následně dozví více informací). Seznámení s prací s muzejním předmětem (postup zápisu předmětu do sbírky, ukázka přírůstkové knihy, ukázka sbírkových předmětů, které charakterizují rozmanitost sbírky regionálního muzea)*
- Návštěva vybraných depozitářů a konzervátorských dílen, krátké rozhovory s odbornými pracovníky muzea a seznámení s historickým písmem (kurent) – porovnávání současného a historického písma, ukázky jednotlivých písmen, vlastnoruční přepis jmen dětí do kurentu.*
- Seznámení s nejvýznamnější postavou regionálních dějin, Albrechtem z Valdštejna. Valdštejn je představen jednak z pohledu vojenství (ukázky dobové zbroje a zbraní), jednak jako donátor významných a dosud existujících vybraných staveb v Jičíně (práce s dřevěnou stavebnicí – modelem jičínského náměstí)*

Obsah programu Muzejní prvouka učitelé rádi využívají k další práci s dětmi ve třídě. Máme dobrou zkušenost např. se vznikem krátkodobého třídního muzea, které oslovilo i rodiče a vyšší ročníky školních dětí.

Velmi zajímavá a podnětná je zkušenost s několika dětmi, které se mohly zúčastnit obou programů – v předškolním věku Procházek do minulosti a později ve 2. třídě Muzejní prvouky. Tyto děti během navazujícího programu některé motivy skutečně poznávají, v prostoru muzea se dobře orientují, jsou aktivnější, cítí se kompetentněji, svým zkušeným chováním ostatní spolužáky programem vedou.

Cílem obou programů není předat přesná historická data, ale ještě dříve než v 5. třídě zazvoní na dějepis, začít včas budovat pozitivní vztah dětí k příběhům místa, kde žijí, založit vztah k muzeu jako místu, kam se mohou děti s důvěrou vracet, a obecně budovat vědomí možnosti určitého „zacházení s minulostí“. Mám za to, že muzeum je místem, kde lze pro výuku dějepisu připravit velmi brzy (již v předškolním a mladším školním věku) velmi dobrou půdu.

MgA. Alena Anna Kyselová